

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1919, kl. 1/4 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående omorganisation av undervisningsväsendet.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 119, har herr *Lindhagen* hemställt,

att riksdagen, med anledning av den nya skolkommissionens tillsättande, ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att ur rättvisans synpunkt och för lösning av den sociala frågan undervisningen måtte så organiseras:

att all landets ungdom blir likvärdigt uppfostrad till högre bildning, lämpad efter olika anlag och uppgifter;

att för ändamålet staten övertager kostnaden för denna ungdoms underhåll och undervisning under lärotiden, i den mån den ej kan annorledes bestridas;

att i undervisningsplanen ingår ävenledes undervisning och fostran i social etik och humanism, yrkesutbildning, produktiva sysselsättningar och hänsyn till den kroppsliga utvecklingen; samt

att, därest ett vanskligt urval för tillträde till de högsta läroanstalterna anses oundgängligt, ungdom med företrädesvis receptiva anlag ej beredas företräde framför ungdom, som till anlagen mera äro individuellt begåvade och lagda för att tänka själva.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från skolöverstyrelsen och är nämnda yttrande såsom bilaga fogat vid utskottets utlåtande.

*Infördrat
yttrande.*

Enligt motionärens mening bör all ungdom på statens och kommunernas bekostnad beredas »en likvärdig teknisk-teoretisk undervisning ända

Utskottet.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 12 saml. 1 avd. 10 häft. (Nr 10—11.) 1

fram till det stadium, som motsvarar ungefär den nuvarande studentexamen». Därigenom att alla människor på detta sätt finge en högre och lika bildning skulle klasskillnaderna bortfalla av sig självt och den sociala frågan därmed inom loppet av en halv generation lösas på ett »naturligt och smärtfritt sätt». De »säkerligen ofantliga kostnaderna» finge tagas från den nuvarande militärbudgeten jämte undervisningsanslagen i första rummet och i den mån dessa ej försloge, »måste andra utvägar beredas för att täcka den återstående bristen». Utförandet av grovsysslorna i samhället skulle i den mån frivilliga krafter icke stode till buds ske genom en allmän värnplikt, varjämte motionären litat till allt större uppfinning av maskiner.

Utskottet tillåter sig betvivla, att den samhällsordning, som enligt motionärens mening bör avlösa den nuvarande skulle lända samhälle eller individer till gagn. Likaledes torde kunna dragas i tvivelsmål, huruvida över huvud taget motionärens önskemål kunna förverkligas.

För utskottet står det klart, att det icke kan vara till båtнад för ett samhälle, att det i sig innesluter endast bokligt högre bildade individer, mer eller mindre i saknad av nödig hårdighet för kroppsligt arbete. Alltjämt torde samhället för sin existens bliva beroende av att en kroppsarbetande klass finnes. Det maskinella arbetet kan visserligen tänkas komma att i ännu högre grad än nu underlätta det mänskliga arbetet, men ingalunda i den mån motionären synes antaga ersätta det senare.

Utförandet i praktiken av motionärens idé om införande av »allmän värnplikt» för berörda svårigheters avlägsnande lär icke kunna medföra därmed avsedd verkan. Yrkesskicklighet skapas icke, för att anföra blott ett exempel, under ett eller ett par års värnpliktsarbete.

Klasskillnaden skulle enligt utskottets mening icke heller upphöra, därest motionärens önskemål förverkligades. Mellan fattiga och rika skulle den alltjämt bestå, och även om jämväl förmögenheten ransonerades enligt principen lika åt alla, så att i förmögenhetsavseende den förtjänte bleve likställd med oduglingen, skulle jämnlighet individerna emellan icke ernås, med mindre de större och rikare anlagen till obotlig skada för samhället förhindrades att göra sig gällande.

Klart synes vidare vara, att, givetvis oberoende av förmögenhetsställning och samhällsklass, icke alla äga tillräckliga förutsättningar för att kunna tillägna sig det högre mått av bildning, som enligt motionärens mening bör utgöra minimum för en var medborgare. Ehuru motionären väl ingalunda förbisett detta förhållande, har han icke, såvitt utskottet kunnat finna, i motionen angivit, huru denna naturens ordning skall kunna bringas i bättre överensstämmelse med hans ifrågavarande förslag.

Motionären har i strid som det synes mot den av honom hävdade

principen om allas lika rätt till högre boklig bildning framlagt förslag om urväljande av vissa begåvningar för tillträde till de högsta läroanstalterna. Enligt motionärens mening bör ungdom med företrädesvis receptiva anlag ej beredas företräde framför ungdom, som till anlagen mera äro individuellt begåvade och lagda för att »tänka själva». Denna åsikt kan utskottet i det hela ansluta sig till. Men här möta åter av motionären förbisedda svårigheter av praktisk art. Något tillförlitligt medel att utröna de produktiva anlagen hos barn och ungdom eller anställandet av sådana jämförelser individerna emellan, att blott de, vilkas anlag gå i produktiv riktning, gynnas, låter sig uppenbarligen icke göra. Utvecklingen hos de unga försiggår icke efter samma normer, exempelvis icke med samma hastighet, och många i ungdomen slumrande anlag kunna först efter studietidens slut framträda. Motionären har för sin del icke heller antytt, än mindre närmare utvecklat, huru han förmenar, att ett lämpligt urval skulle åstadkommas.

Emellertid kommer givetvis det avhandlade viktiga spörsmålet att bliva föremål för utredning av den nu sittande skolkommissionen, som ju enligt densamma lämnade direktiv har att avgiva förslag, som böra innebära åtgärder, i syfte att begåvningarna *bättre än nu* tillvaratagas.

Utskottet vill till sist angiva ytterligare ett skäl, som synes tala mot motionärens förslag, nämligen de dryga, ja oöverkomliga kostnader, som skulle åsamkas samhället, därest alla svenska medborgare skulle nödgas idka så omfattande studier, som motionären funnit önskvärdt.

Vad slutligen angår motionärens uttalanden om önskvärdheten av att ungdomen fostras till värnads för andras samveten, hänsynsfullhet, ridderlighet o. s. v., har utskottet givetvis intet att däremot erinra. Härpå torde emellertid såväl skolan som ock vissa frivilliga i uppfostringshänseende verksamma sammanslutningar, exempelvis scoutförbundet, redan nu vara inriktade, och frågan därom sammanhänger för övrigt icke oskiljaktigt med motionärens förslag om samhällets och speciellt undervisningsväsendets omgestaltning.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 april 1919.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Petterson, Hulting, Schyller, Lillienau, Gullberg* och *Dalberg*.

Reservation:

av herrar *Petterson* och *Gullberg*.

Bilaga.

I anledning av en inom första kammaren av herr Lindhagen väckt motion, nr 119, angående omorganisation av undervisningsväsendet har Skolöverstyrelsens yttrande infordrats. Med anledning härav får Överstyrelsen anföra följande.

Motionen i fråga, som går ut på en mycket omfattande och djupgående omläggning av undervisningsväsendet, har, såsom motionären framhåller, tillkommit med anledning därav, att Kungl. Maj:t tillsatt en kommission med uppdrag att framkomma med utredning och förslag angående en revision av vårt skolväsen, samt har till syfte, att riksdagen skulle för nämnda kommissions arbete lämna ytterligare riktlinjer utöver vad vederbörande departementschef i sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid kommissionens tillsättning i sådant hänseende meddelat.

Den väckta motionen vittnar om stort intresse för ungdomens uppfostran och dess betydelse för den sociala frågans lösning och ger uttryck åt en hög uppskattning av skolans betydelse för vårt folks framtid. Det är tydligt, att detta med stor tillfredsställelse bemärkts av Överstyrelsen, som måste finna åtskilliga av de synpunkter i fråga om vårt skolväsens uppgift, som av motionären anförts, synnerligen beaktansvärda.

Överstyrelsen kan emellertid icke finna annat, än att dessa synpunkter med hänsyn till det vidsträckta uppdrag, som lämnats den nya skolkommissionen, måste komma att beaktas vid kommissionens arbete, i den mån de avse sådana reformer, som kunna tänkas bliva förverkligade inom en överskådlig framtid.

Vid sådant förhållande kan Överstyrelsen icke för sin del anse, att tillräcklig anledning föreligger för riksdagen att, såsom motionären förordar, genom särskild skrivelse giva den nya skolkommissionen nya riktlinjer för dess arbete.

Stockholm den 13 mars 1919.

B. J:n. Bergqvist.

N. O. Bruce
föredragande.

G. Hummerhielm.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Bergqvist, undervisningsrådet Sandberg och föredraganden.
